

J A A R B O E K V O O R

Munt- en
Penningkunde

60/61

1973/1974

KONINKLIJK NEDERLANDS GENOOTSCHAP
VOOR MUNT- EN PENNINGKUNDE

AMSTERDAM

COMMISSIE VAN REDACTIE

Dr. H. Enno van Gelder, Voorburg
Th.H.R. Kiezebrink, Amsterdam
Drs. G. van der Meer, 's-Gravenhage
Drs. A.T. Puister, Wassenaar
Dr. H.J. van der Wiel, Gouda

KORTE BIJDAGEN

A New Audulfus Frisia Triens. — Three specimens are generally known of the remarkable triens of the late sixth century which bears the inscriptions *Audulfus Frisia* and *Victuria Audulfo*. One, in the Cabinet des Médailles at Paris, was published by A. Duchalais in 1854,¹ but is most easily referred to in Belfort (no. 1934) or in Prou's catalogue (no. 615).² The two others, which came to light in the Escharen hoard of 1897 and are from the same pair of dies as the Paris specimen, are now in the Hague and Brussels.³ A guide to the very extensive literature which grew up round the coin in the nineteenth century — the question of whether Audulf was a prince or a moneyer, whether Frisia was the region in the Low Countries that bore this name or a locality in the vicinity of Paris — will be found in Prou, to which there is no need to add anything beyond the observations of Boeles, who regarded the attribution to Friesland as doubtful,⁴ and of Lafaurie in his revised account of the Escharen hoard, where, I am sure rightly, it is regarded as assured.

The fourth specimen, which is published here, is not, strictly speaking, new, since it came to the British Museum with the George III collection and was published and illustrated a number of times in the 17th and 18th centuries. But it seems to have escaped the attention of modern scholars, and is worth putting on record.

Obv. AVDVLFVSVFRISIA Diademed bust r. Rev. VICTVRIAADVLFVO Cross potent on triangular base and step, with *alpha en omega* suspended from the arms. Beneath lower step, mostly invisible on this specimen through being off flan., W. Star in field r.

AV 13 mm 1.34 g. Same dies as the other three specimens.

The publishing history of the coin is of some interest, as it shows how the details of old illustrations are sometimes unreliable and how an object can for a long period be relatively well known and then drop out of sight.

664.

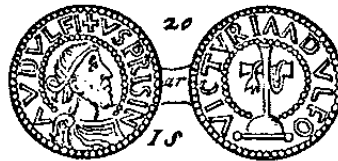
The coin was initially published as a marginal woodcut in the first edition (London, 1611) of John Speed's great chronicle, *The History of Great Britaine under the Conquests of the Romans, Saxons, Danes and Normans*, page 310. Speed attributed it to Aldwulf, the long-lived king of the East Angles (663/4-713) whom Bede records as remembering back to the days when Redwald, who

is probably the king commemorated by Sutton Hoo, impartially worshipped Christ and pagan deities at adjacent altars. Speed's biographical note on the king, whose reign he seriously misdated, unkindly does no more than record that the king reigned „without any honour or honourable action by him performed". The text and illustration are repeated in later editions of Speed (1627 and 1652, p. 327; 1632, p. 260) though with the illustration somewhat smudged.

It was partly the wearing out of the wood-block, partly a change in taste, that caused the design to be redrawn when it was taken over in 1695 for Edmund Gibson's great edition of Camden's *Brittannia*, Plate V, No. 20.⁵ Walker, who wrote the section on the Anglo-Saxon coins, repeated (p. cxxxix) the attribution to Aldwulf, but treated the latter more kindly, deducing his piety from the reverse type of the coin. „The twentieth (coin), is of *Adulf* or *Aldulf*, King of the East-Angles, son of Ethelwald's brother; a very worthy and pious Prince, as appears by the reverse; a great friend to venerable Bede: What *Prisin* means I know not. The reverse is remarkable, because his name is otherwise spell'd than upon the Coins".

The Camden version was in turn borrowed, without acknowledgment, as a marginal illustration to the map of Huntingdonshire in Herman Moll's atlas, *A New Description of England and Wales*, published at London in 1724. Moll was a Dutch cartographer who had settled in England after 1688. His maps have a poor reputation with geographers, for the details are taken from earlier atlases of Ogilby, Morden and Speed, all excellent cartographers whom, in company with many of his compatriots, he lumps together as „ignorant pretenders". But the illustrations of coins and other antiquities make the maps interesting to the scholar, more especially since the objects shown had sometimes been found in the countries themselves. This is not the case here, however, where the association with Huntingdonshire, is a quite arbitrary one.

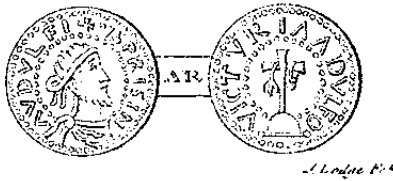
The attribution of the coin to Aldwulf was in the meantime falling into disrepute. William Nicolson, author of a remarkable early eighteenth century guide to English historical sources, wrote on the subject of medieval coins that „Mr. *Speed* gave us the Cuts of several of 'em, curiously enough design'd, in his general Chronicle: But, as we shall have occasion to observe anon, he took them

upon the Credit of Sir. *R. Cotton's* and *Mr. Selden's* Conjectures; and therefore he has not always appropriated them to their right Owners".⁶ The situation was not improved by several errors in Speed's original version which had not been

subsequently corrected. The coin was described as being of silver, instead of gold⁷; AVDVLFVS on the obverse was read as AVDVLF + US and FRISIA transformed into a meaningless FRISIN; AVDVLF on the reverse was cut on the block as ADVLFO; and the suspended *alpha* and *omega* were misunderstood, so that later commentators came to regard them as a serpent twined over the crossbar. The engraving in Gibson added two further errors in changing FRISIN to PRISIN and suppressing the star in the right field on the reverse.

In the 18th century two schools of thought emerged. One accepted the traditional attribution to Aldwulf, but attempted to explain PRISIN. Sir Andrew Fountaine, writing in 1705, thought it might be a moneyer's name⁸, while William Clarke more ingeniously supposed that it might stand for *PRInceps Sigeberti Nepos*, his argument that *nepos* could cover the rather uncertain relationship involved running to several pages of print.⁹ Samuel Pegge dismissed the attribution altogether. „I shall take it upon me to say, from the little experience I have in these matters, that the piece is no Anglo-Saxon coin”, and in a footnote he goes on to attribute it to Adolf, son of Duke Arnold of Guelders (1423-73), who briefly rebelled against his father, *Frisin* (for so he read it) standing for *Frisingensis*.¹⁰ This last conjecture was taken up by Richard

Gough in a new edition of Camden, for which he revised Gibson's plates of Anglo-Saxon coins, saying unkindly that the unfortunate Mr. Walker „seems to have understood very little about them”, and going on to drop the *Audulfus* coin altogether¹¹. Since Pegge's attribution of the coin to a fifteenth century ruler in the Low Countries was, to anyone conversant with late medieval numismatics, manifestly absurd, and Gough's edition of Camden, first published in 1789 and revised in 1806, effectively superseded that of Gibson, Audulf's coin was lost completely to the world of scholarship.

PHILIP GRIERSON

SAMENVATTING

Van de veelbesproken triens met de teksten Audulfus Frisia en Victoria Audulfo (Prou 615) zijn drie ex. algemeen bekend. Een vierde ex. bevindt zich sinds lang in het Brits Museum, maar is tengevolge van de eigenaardige behandeling door 17e en 18e eeuwse geleerden tot nu toe aan de aandacht van de numismaten ontsnapt.

1. 'Triens de la Frise'. *RN* 1854, pp. 51-60.
2. A. de Belfort. *Description générale des monnaies mérovingiennes*. II (Paris, 1892); M. Prou, *Les monnaies mérovingiennes* (Paris, 1892).
3. C. Wilde and H.J. Dompierre de Chauffepié, „La trouvaille d'Escharen”, *RBN*, 54 (1898), p. 260, nos. 18a, 18b; J. Lafaurie, 'La trouvaille d'Escharen (Pays-Bas)”, *RN^o*, ii (1959-60), p. 205, nos. 43, 44.
4. P.C.J.A. Boeles, *Friesland tot de elfde eeuw* (2nd ed. The Hague, 1951), pp. 268, 272.
5. William Camden. *Britannia. Newly translated into English: with large additions and improvements. Publish'd by Edmund Gibson* (London, 1695). The attribution is repeated in the 2nd ed. of 1722 (p. clxxv).
6. *The English Historical Library* (2nd ed. London, 1714), p. 248.
7. It is of course possible that Speed did not himself see Sir Robert Cotton's specimen, but worked from a drawing. Miss Gay van der Meer has kindly pointed out to me that Cotton already had the coin in 1606, when Fabri de Peiresc saw it and described it on p. 256 of his notebook, now in the Museum Meermanno-Westreenianum at The Hague:

	E REGIBUS EASTANGLIS
ALDVLF I qui	unicus tantum aureus Aldulfi Regis
Anno Xri 664	AVDVLVFSFRISIA caput imberbe gemmis coronatum
	VICTVRIA AVDVLFO, crux monticulo imposita cum notis
	A et W et stellula

On these notebooks, which were discovered and described by H.J. de Dompierre de Chauffepié in the 1890's, see most recently G. van der Meer, 'Peiresc numismate", *Collectionneurs et Collections numismatiques* (Exposition à l'Hôtel de la Monnaie, Paris, mai-septembre 1968), p. 7-13.

8. *Numismata Anglo-Saxonica et Anglo-Danica breviter illustrata*, G. Hickes, *Linguarum vett. Septentrionalium Thesaurus* (Oxford, 1705), p. 172 and P1, III.1
9. *The Connexion of the Roman, Saxon and English Coins deduced from observations on the Saxon Weights and Money* (London, 1767), p. 416-17.
10. *An Assemblage of Coins fabricated by authority of the archbishops of Canterbury* (London, 1772), p. 21, 47.
11. William Camden, *Britannia, or a Chorographical description of the flourishing kingdoms of England, Scotland and Ireland* (London, 1789), I, cxi, 21. These views are repeated in the 2nd ed. of 1806 (I, clxvii).

The Lutje-Saaksum Hoard: A Correction. The Lutje-Saaksum hoard of 1917 consisted of 27 silver sceattas, and was concealed in the first half of the eighth century. It was published by P.V. Hill (1) as though it were two separate hoards, one from Lutje Saaksum and the other from the uncertain locality in the province of Groningen. This confusion arose from an idiosyncrasy in the recording of the accession in the Groningen Museum. Fifteen of the coins have cards stating that the coins are „Angel Saksen sceatta, Gevonden 1917 in de wierde van Lutje-Saaksum” (Anglo-Saxon Sceattas, found in 1917 in the terp of Lutje-Saaksum). These fifteen were treated by Hill as the Lutje-Saaksum hoard. A further nine coins in the same tray have cards in the same hand as the preceding cards stating that they are „Angel Saksen sceatta”, and these were published as

having come from a separate hoard „from an uncertain provenance in the province of Groningen”.

In the report of the Groningen Museum for 1917 (2) there are two references which bear on this tray of coins. The first states (pp. 17-18) „In the spring 27 sceattas were found in the terp of Lutje-Saaksum near Baflo. This is, we believe the first Anglo-Saxon find in this province. Miss M.G.A. de Man of Middelburg has very kindly described them for the museum”. On page 25 there is an inventory of acquisitions made throughout the year which states *inter alia*

„England, Anglo-Saxon.

3016. (Seventh to eighth centuries) Sceattas, 27 coins (Van der Chijs, Pl. III 1, 2, 3, 6, 10, pl. IV 18, 22 and others).

Found at Lutje-Saaksum. Purchased.”

For the future discussion of the hoard it may be worthwhile to translate the inventory descriptions of the three coins from the hoard which are no longer at Groningen. These descriptions were written by Miss de Man and are in the same style as her *Catalogus* (3) of the Middelburg sceatta collection.

All three slips in the inventory have the same general description of the coins which reads: —

„Anglo-Saxon. Sceatta (silver). 7th or 8th century.

Found 1917. In the Lutje-Saaksum Terp. Acquisition 1917 Ministry of Education.”

The three slips continue:-

„3106n. (*Exchanged* written across slip)

Obverse: Degenerate profile facing right with three small lines in the field.

Reverse: Beaded square enclosing $\begin{matrix} \tau & \circ & \tau \\ & \wedge & \end{matrix}$

Further details: Partly clipped, further $\begin{matrix} + & \text{---} & \text{---} \\ & & \downarrow \\ & & + \end{matrix}$

3106 o. (*Sold* written across slip)

Obverse: Degenerate profile facing right with three small lines in the field.

Reverse: Beaded square with $\begin{matrix} \tau & \circ & \tau \\ & \wedge & \end{matrix}$

Further details: Appears clipped more than once.

3106 p. (*Sold* written across slip)

Obverse: Degenerate profile facing right.

Reverse: Beaded square enclosing a small circle.

Outside: $\cdot + \cdot \text{---}$
 $\begin{matrix} \cdot & + & \cdot \\ & \downarrow & \\ & + & \end{matrix}$ etc.

The sceattas would appear to have been Metcalf's type A in the cases of 3106

n and o, and it would seem that 3106 p lies outside of Metcalf's defined groups. He saw these coins as being late or imitative (4).

The twenty-four coins now to be found in the tray are all numbered with a series from 3106 a. There can be no doubt that these coins represent the remains of a single hoard of twenty-seven found at Lutje-Saaksum, one kilometre to the east of Baflo, in 1917 and purchased in that same year.

Hill draws particular attention to die-links in the Lutje-Saaksum hoard and between it and the „Groningen” and the Kloster-Barte hoard. The numbering in his text is incorrect: his fig. 13 = fig. 1, and fig. 17 = fig. 19. The argument based on links between Lutje-Saaksum and „Groningen” disappears, of course, when it is recognised that they are parts of the same hoard. The Kloster-Barte hoard still awaits detailed publication.

The missing three sceattas are accounted for by a manuscript inventory in Groningen Museum archives which lists each coin separately with the information that each coin was found 'under the terp of Lutje-Saaksum. Two of the missing coins are noted as having been sold and the third exchanged.

DAVID HILL and JOHN SHARPLES

SAMENVATTING

Lutje-Saaksum 1917. Op grond van nader onderzoek in het archief van het Museum Groningen kan vastgesteld worden dat de sceatta's, die in JMP 1955, p. 104, als twee afzonderlijke vondsten gepubliceerd werden, in feite één schat vormden.

1. P.V. Hill, „Two Hoards of Sceattas from the Province of Groningen”, (1955), p. 104-5.

It should be noted that there is some confusion apparent in the accompanying illustration (Plaat X) and that the concordance between the numbers quoted in the text and those used in the illustrations tends to be untrustworthy, this has resulted from the reverse of coin 1 being transposed with 4 and 5 with 9 in this plate. Further in the text the die links should be read as being between coins 17 and 19, obverse and reverse, and 4 and 13, obverse only.

2. *Museum van Oudheden te Groningen: Verslag 1917*, Groningen 1917.
3. M. de Man, *Catalogus der numismatische verzameling van het Zeeuwsch Genootschap der Wetenschappen*, Middelburg 1907.
4. D.M. Metcalf., A Stylistic Analysis of the „Porcupine” Sceattas, NC 7th Ser. 6 (1966), p. 179-205.

De Scheepjesgulden van 1802 en zijn fracties. Met betrekking tot deze fraaie munten vermeldt Scholten dat de muntmeester van Enkhuizen, Hessel Slijper, op 26 april 1802 (1) toestemming kreeg om voor een totaal bedrag van niet meer

dan *f* 100.000,— aan zilveren guldens, halve, kwart, achtste en zestiende guldens, benevens koperen duiten en halve duiten te slaan.

Bij het nazoeken in het Rijksarchief van de vele, vaak verwarrende en conflicterende correspondentie, besluiten, resoluties, etc. kwamen er echter een paar feiten aan het licht, die ten dele een ander licht werpen op deze muntslag.

Uit de bijlage van de resolutie van 8 april 1802 van de Aziatische Raad (2) blijkt, dat het Departement van Financiën met de muntmeester „geconfereerd” had om voor *f* 400.000,— te munten, waarvan *f* 120.000,— voor „Cabo de Goede Hoop” en *f* 280.000,— voor Batavia, gespecificeerd als volgt:

<i>f</i> 148.000	heele Ducatonnen
<i>f</i> 37.000	halve d ^o
<i>f</i> 90.000	heele guldens
<i>f</i> 50.000	halve d ^o
<i>f</i> 20.000	quart d ^o
<i>f</i> 27.000	ag ^t ste d ^o
<i>f</i> 5.000	Zestiende d ^o
<i>f</i> 18.000	heele duiten
<i>f</i> 5.000	halve d ^o

Dat is dus totaal voor *f* 192.000,— aan scheepjesguldens en fracties daarvan.

Daarna werd er bij resolutie van het Wetgevend Lichaam van 6 mei 1802 (3) besloten tot het aanmaken van guldens voor de Kaap en voor Batavia. Kort daarop, op 10 mei 1802 (4) werd de muntmeester gemachtigd bij resolutie van de Thesaurier Generaal, op verzoek van de Aziatische Raad, tot het slaan van wat later scheepjesguldens genoemd zouden worden. Weer enkele weken later, op 28 mei 1802 (5) besloot het staatsbewind het bedrag van de aanmunting van hele tot en met zestiende scheepjesguldens te stellen op *f* 300.000,—. Intussen ging de muntmeester volgens de autorisatie van 26 april (?) EN 10 mei 1802 tussen 13 juni en 30 oktober over tot het aanmunten voor een totaal van 5265 marken werks, waarvan later voor 4 marken werks gebruikt is voor het essayeren volgens de „Reekeninge van den 30 en 31e Maart 1803”. (6).

Uitgaande van bovenstaande gegevens zou er dus voor $f 5265 \times 23 \frac{67}{331} = f 122.160,60$ gemunt zijn. (7) Weliswaar is er in de „Voordragt van het Departement van Financie” van 19 augustus 1802 (8) sprake van een tweede aanmunting van „quart, Achtstens en zestiende guldens” ten bedrage van *f* 15.000,—, maar uit de aantekeningen van de Aziatische Raad van dezelfde datum (9) blijkt dat de muntgasten vierkant geweigerd hebben deze kleinere munten te slaan tegen hetzelfde loon als de eerste muntslag — immers: aan de guldens werd bij gelijkelijk hoeveelheid verwerkt zilver meer verdiend, — hoewel deze weigering in de officiële voordracht een beetje keuriger verpakt is. Het lijkt alleszins waar-

schijnlijk, dat die *f* 15.000,— inderdaad vermunt zijn — zij het niet tot kwart guldens —, gezien het dringend tekort aan specie en de zeer grote aandrang op 19 augustus om de Thesaurier Generaal te machtigen het muntloon voor de „kleine spetie” te verhogen. Dat zou dan de tweede muntslag geweest kunnen zijn. (Scholten nos. 496 en 497). Maar dan nog moet dit bedrag begrepen zijn geweest in de *f* 122.160,60 genoemd in de rekening van 30 maart 1803.

In een brief gedateerd: Enckhuijsen 17 december 1802 aan de „Thesaurier Generaal en de Raden van Financie der Bataafsche republiek” (10) meldt de „behuwt vader” van de Muntmeester, Hessel Slijper, diens overlijden „op gistere na eene ziekte van slechts weinige dagen”. Het lijkt volkomen uitgesloten dat er na 30 October 1802, de laatste datum van aanmunting, genoemd in de afrekening van 5e muntbus op 30 en 31 maart 1803 (6), nog iets gemunt zou zijn, want zes weken later zou de muntmeester overlijden. Bovendien is er niets bekend van nieuwe aanvragen of voterjngen. Ten slotte: — en dit is het sterkste argument — waarom zou de afrekening van een eventueel latere muntslag niet vervat geweest zijn in de hierboven genoemde rekening, die duidelijk het character heeft van een eindafrekening?

Alle gegevens lijken te kloppen: Enkele maanden na de aankomst van de commissaris-Generaal van het Bataafs Gouvernement in de Kaap Kolonie, Mr. J.A. de Mist, werd er voor *f* 14.976,— aan zilveren scheepjesgeld ontvangen. (11). Dit betreft duidelijk de *f* 15.000,— van de tweede slag.

Dr Enno van Gelder wees mij er op, dat er uit de terug gevonden rekening van 1803 misschien wel iets geput kan worden over de van iedere denominatie geslagen aantallen, n.l. uit de specificatie van buspenningen. Het voorschrift was, dat voor iedere 30 marks *of gedeelte daarvan* dat werd afgeleverd, een exemplaar in de muntbus werd gedeponneerd voor latere contrôle (12).

„In de Bussche zijn bevonden, 129 Enkelde, 105 Halve, 120 quarte, 124 achtste en 63 Zestiende Guldens, zijnde conform het Boek van den Waardijn.”(6)

Indien men het voorschrift, dat per 30 mark of gedeelte daarvan een exemplaar van de geslagen zilveren munt in de bus werd gedeponneerd, zo geïnterpreteerd heeft, dat men de gulden als eenheid genomen heeft en dus twee halve guldens, als een gulden gerekend heeft, en evenzo vier kwartguldens als een gulden, enz. zou onderstaande tabel *bij benadering* het aantal geslagen munten per denominatie weergeven.

Volgens deze berekening zou er voor *f* 149.970,— vermunt zijn. Dit is voor *f* 27.810,— meer dan de afrekening van 1803 aangeeft. Dit verschilbedrag, dat natuurlijk niet vermunt is, zal wel veroorzaakt zijn door het feit dat de aflevering geschiedde in vele kleine partijtjes, waarbij het aantal buspenningen steeds naar boven afgerond werd.

Ook het feit dat er van de verschillende denominaties respectievelijk 5, 3, 6, 7 en

	1	2	3	4
Guldens	129	3870	79163	79163
Halve guldens 105 =	52,50	1575	36422	72844
Kwart guldens 120	30	900	20882	83528
achtste guldens 124 =	15,5	465	10789	86312
zestiende guldens 63 =	4 (af- gerond)	117	2714	43424
Totaal:			f 149970	

1 = in de bus aangetroffen aantal munten omgerekend in hele guldens

2 = totaal aantal marken werks 1 gulden per 30 mark

3 = $x \frac{23\ 67}{331}$ = aantal hele guldens

4 = aantal fracties van hele guldens

7 verschillende stempels bestaan (13) is daarmee in overeenstemming. Wat nog onverklaard is, is het geringe aantal zestiende guldens, maar de opgave in de afrekening van 30 maart 1803 is duidelijk, wat het aantal buspenningen van deze denominatie betreft: 63 stuks.

Het lijkt plausibel te veronderstellen dat de behoefte aan zestiende guldens niet zo groot was. Immers een/zestiende gulden was $7\frac{1}{2}$ duit, een bedrag dat gemakkelijk in koperen duiten te betalen was.

Het mag vreemd lijken, dat de scheepjesmunten relatief veel voorkomen, maar er kunnen er niet meer geslagen zijn. Misschien heeft de fraaie beeldenaar ervan meer mensen dan normaal weerhouden ze in te leveren of op te smelten.

De duiten en halve duiten van 1802 (en later tot 1806) vallen eigenlijk buiten het bestek van dit artikelje, maar aangezien ze, voor zover het 1802 betreft, gelijktijdig gemunt zijn, willen we er hier nog een paar opmerkingen over maken, zonder overigens aanspraak op volledigheid te maken. Uit het *Nederlandsch Indisch Plakkaatboek* blijkt dat er vanuit Indië hele en halve duiten zijn aangevraagd (p. 187). Het lijkt zeer waarschijnlijk, dat voor de bedragen, genoemd in de voordracht van 8 april 1802, zijnde voor f 18.000,— hele, en voor f 5.000,— halve duiten, vermuut is. Nadat op 19 augustus 1802 geadviseerd is het muntloon voor de kleine „spetiën” te verhogen, wordt op 23 September 1802 door de Aziatische Raad besloten nog eens voor f 50.000,— aan duiten voor Indië te

doen aanmunten. De halve duiten zijn alle te Enkhuizen geslagen. De duiten van het V.O.C. type zijn zowel te Enkhuizen als te Harderwijk geslagen. Die te Enkhuizen tot een bedrag van *f* 2.730,— (14). De duiten van het nieuwe type: Indiae Batav: zijn eveneens in Enkhuizen, en in Kampen geslagen, waarvan 358400 in 1802 (15) door Slijper. Slijper's opvolger Mr. Willem Diederik Verschuer heeft nog tot 1804 te Enkhuizen geslagen, maar uitsluitend duiten en halve duiten. In 1804 is de munt weer verplaatst naar Hoorn.

J.E.W. SPRONK †

Summary

Archival material, so far unused or wrongly interpreted, has enabled the author to calculate how many guilders and their fractions (the so-called „scheepjesguldens” = ship guilders) were struck at Enkhuizen in 1802 for circulation in the Netherlands East Indies (Scholten nos. 488-497).

1. Dat de muntmeester op 26 april 1802 deze toestemming verkregen zou hebben, blijkt uitsluitend uit de teruggevonden „Reekeninge van den 30 en 31e Maart 1803”. Verder bieden noch de archieven van het Staatsbewind, noch die van het Wetgevend Lichaam of van de Aziatische Raad, noch die van de Thesaurier-Generaal of die van Financiën of het archief van de Essaijeur van 's Rijks munt enig aanknopingspunt. De betrokken passage in de afrekening van 1803 luidt:
Den voorn^e Muntmeester heeft voor den Raad der Asiatische Bezittingen volgens autorisatie van 26 april 1802 M. en 10 Mei 1802 No 9 gedaan verarbeiden, en munten onder den voorn: Waardijn, aan *Enkelde, Halve, quarte, achtste en zestiende* guldens , zeedert den 13 Juni 1802 tot den 30 October deszelve Jaars beide inclus . . .”
2. Alg. Rijksarchief: *Aziatische Raad*, Inv. no. 5, 8 april 1802
3. Alg. Rijksarchief: *Financiën vóór 1813*, Inv. no. 215, 10 mei 1802 no. 9.
4. Idem
5. Alg. Rijksarchief: *Staatsbewind*, Inv. no. 410, 28 mei 1802
6. Alg. Rijksarchief: *Financiën 1795-1813*, Inv. 311, gang 136 (een los geschrift van 6 bladzijden, niet ingebonden).
7. Het is boeiend dat Besier in *De Muntmeesters en hun Muntslag* op blz. 39 vermeldt (10 regels van boven) dat er over de jaren 1801-1803 *f* 122180 aan guldens geslagen zou zijn. (Verkade 53-1). Nu zijn er in die jaren geen guldens geslagen voor de Bataafsche Republiek, maar wel voor *f* 122.160 scheepjesguldens. Het is een aan zekerheid grenzende waarschijnlijkheid dat Besier zich hier vergist heeft en het bedrag van de scheepjesguldens genoemd heeft als guldens voor de Bataafsche Republiek. Trouwens Besier heeft zich ten tweeden male vergist. Hij geeft op blz. 39 op dat er voor *f* 122.180 aan guldens geslagen zou zijn en specificceert dan: Verkade no 53,1 (een drieguldenstuk), terwijl hij bedoelt Verkade no. 53,3 (een gulden) en wat er geslagen is, is: Scholten nos 488-495.
8. Alg. Rijksarchief: *Aziatische Raad*, Inv. no. 7, 19 aug. 1802
9. Alg. Rijksarchief: *Aziatische Raad*, Inv. no. 8, 19 aug. 1802
10. Alg. Rijksarchief: *Financiën vóór 1813 Relatief* no. 7234. Inv. no. 302, 20 Dec. 1802
11. E.M. Shaw, *A History of Currency in South Africa*. Cape Town 1956, p. 9
12. JMP 33-34 (1946/47), p. 20.
13. C. Scholten, *De munten van de Nederlandsche gebiedsdeelen Overzee*, Amsterdam 1951, p. 67 en 68
14. Volgens Scholten p. 69
15. Volgens Scholten p. 70

Valse Nederlandse dukaten¹. Het type van de Nederlandse dukaten, geslagen volgens Ordonnantie van 4 augustus 1586, kreeg een grote bekendheid in heel Europa — en dus ook in Zweden —, vooral ook omdat deze munten in verschillende muntplaatsen tegelijk en in grote aantallen geslagen werden. Maar het spreekt vanzelf dat een zeer populaire munt ook meer kans loopt vervalst te worden. Omdat ze zoveel voorkomen raakt de opmerkingsgave afgestompt en daardoor wordt het gemakkelijker voor de vervalsers om de munten te verspreiden, vooral wanneer ze in grote gebieden circuleren.

Een bewijs hiervoor kan men ook vinden in Zweedse bekendmakingen. Op een bedrukt enkelvoudig blad met het opschrift *Notification utur Hamburger Avisan Reichs Posthorn N:o 65 af then 28 april 1749*, dus een vertaling van een artikel in die krant², wordt over dergelijke vervalsingen gesproken. Het Zweedse blad was een uitgave (in de vorm van een „jaardruk”) van de Koninklijke Boekdrukkerij in Stockholm onder Peter Momma. Het wordt niet genoemd in A.N. Quiding, *Allmänt svenskt författningsregister* (= algemeen Zweeds wettenregister), Stockholm 1865. Hierin komt wél voor een blad uit 1758 dat hieronder ook besproken zal worden.

De waarschuwing van 1749 kan als volgt vertaald worden:

Kennisgeving uit de Hamburgse krant Reichs Posthorn Nr 65 van 18 april 1749

Aangezien kort geleden verschillende soorten van uit zilver vervaardigde en met een dunne laag goud overtrokken valse Hollandse dukaten hier ter stede aangetroffen werden, zoals:

- 1e. een soort met jaartal 1661, van een zeer slecht maaksel, zodat in de bijzonder slecht gevormde Batavia-figuur of mannefiguur de linkerarm niet te zien is, evenmin als de linkerhand die de samengebonden pijlen vast zou moeten houden, en het aantal daarvan niet te onderscheiden is; één ervan zit vast aan de laatste 1 van het jaartal; ook lijkt het alsof het bovenste deel van het linkerbeen op drie plaatsen van het bovenlichaam afgesneden is; verder bestaat het omschrift uit letters van ongelijke grootte; er staat een punt in de O van de eerste lettergreep van CONCORDIA, nog een punt achter de N en in plaats van PARVAE staat er PARVA; ook op de andere zijde zijn de woorden zodanig verkeerd weergegeven dat de P van PROVIN in de tweede regel naar de eerste regel gehaald is en de F van FOEDER in de derde regel naar de tweede, maar voor de F staat een E; in de vierde regel ontbreekt de B van het woord BELG, maar in plaats daarvan staat aan het eind van de derde regel een R; verder staat in de vierde regel een R in plaats van de A van AD en aan het eind van dezelfde regel is de bij het woord LEG van de vijfde regel behorende L vervangen door een I en daarentegen de I van IMP door een L vervangen;
- 2e. één met jaartal 1699, waarop de letters van ongelijke hoogte zijn en op de keerzijde de letter E in de tweede lettergreep van het woord FOEDER er meer als een H uitziet dan als een E;

- 3e. één met jaartal 1722, waarop verder niets bijzonders te zien is dan dat op de zijde die de Batavia-figuur voorstelt, de punten na CONCORDIA, na PAR en na CRES bovenaan naast de A, R en S staan, maar na CRES is deze midden achter S geplaatst;
- 4e. één met jaartal 1728, waarop de 8 in het jaartal kleiner is dan de ernaast staande 2; ook is de R van CONCORDIA door een P vervangen, staat er in plaats van RCS (sic!) BBS en is in dat woord vóór de S, evenals vóór de R van PAR en vóór de R van CRES, een punt geplaatst; ook is op de keerzijde de M van MO omgekeerd, de F van FOEDER door een B vervangen en is in het woord BELG vóór de G een punt geplaatst, ook is de middenstreep van de A in AD weggelaten;
- 5e. één met jaartal 1731, over het maaxsel waarvan ook niets bijzonders op te merken is;
- 6e. één met jaartal 1738, waarop de 7 er zeer vreemd uitziet en bijna op een T lijkt en op welk stuk ook de linkerarm van de Batavia-figuur zeer slecht gevormd is en ook de bundel met pijlen zeer onduidelijk is, zonder dat het aantal onderscheiden kan worden; maar op beide zijden is de tekst met onzuivere, slecht gevormde en ongelijke letters weergegeven.

Deshalve heeft de Hoog-Edele en Hoogwijze Raad een ieder voor zulke valse dukaten publiekelijk willen waarschuwen. Actum et Decretum in Senatu, Hamburg de 28e April 1749.

Dat de dukaten van belang waren in de Zweedse handel blijkt bovendien uit een bekendmaking van een paar jaar later, ditmaal in Zweden gepubliceerd, in de jaardruk 1758. *Beskrifning pa en funnen falsk Ducat af Holländsk prägel och artalet 1758*. Bij deze bekendmaking ontbreekt de vermelding van drukkerij en publikatiejaar, maar er bestaat geen aanleiding om er aan te twifelen, dat deze ook tot stand gekomen is in de eerder genoemde drukkerij.

Vertaling van de waarschuwing van 1758:

Beschrijving van een aangetroffen valse dukaat van Hollandse stempel en met jaartal 1758

- 1e. deze valse dukaat is wat dikker dan de echte;
- 2e. erg stijf, en onbuigzamer dan de goede;
- 3e. op de kant ontbreken letters of karteling;
- 4e. de afdruk is niet zo zuiver en fijn, noch wat de figuur, noch wat de letters of cijfers betreft, in het bijzonder zijn de benen van de gepantserde Batavia-figuur zeer slecht gevormd en als het ware gekloofd;
- 5e. op de aangetroffen valse dukaat is de vierkante keerzijde of de tekst op de andere zijde onderste boven geplaatst, hoewel dat niet zo'n zekere aanwijzing behoeft te zijn; maar de letters in de tekst zelf zijn groter en ongelijker dan op de echte, in het bijzonder is de punt weggelaten na het

woord BELG en staat er zowel daar als in het woord LEG van de laatste regel een C in plaats van een G, ook is de letter E in het woord FOEDER op de derde regel klein, onduidelijk en slecht gevormd.

Uit de beide bekendmakingen kan men de konklusie trekken, dat de Nederlandse dukaten, hoewel zij in Zweden zelden in losse vondsten of op andere wijze aangetroffen worden, en niet speciaal genoemd worden in contemporaine handelsboeken e.d., toch zo'n grote rol speelden, dat het Zweedse publiek gewaarschuwd moest worden voor deze valse munten.

E. NATHORST-BÖÖS

SUMMARY

The author has found two Swedish leaflets, dated 1749 and 1758 respectively, which warn against forged Dutch ducats, with detailed descriptions of the characteristics by which the forgeries could be recognized.

1. Vertaald uit het Zweeds.
2. Deze aflevering van de Hamburger Reichs Posthorn schijnt niet bewaard gebleven te zijn. Zelfs in Hamburg is hij niet te vinden.

Supplement op „De algemene familiepenningen van de Holtzhey's I.” De belangrijkste aanvulling op het eerste artikel in JMP 58/59 (1971/72) is de aldaar op p. 110 en 119 al veronderstelde algemene keerzijde, behorend bij Type III, die toen nog niet bekend was, maar die intussen in een particuliere verzameling ontdekt is. De tekst op deze keerzijde bewijst, dat dit type inderdaad oorspronkelijk voor huwelijken bedoeld was. Net als bij Type I en II werd het ook wel voor zilveren huwelijken gebruikt, maar dan met een niet-algemene keerzijde.

De beschrijving van deze nieuwe keerzijde luidt als volgt:

Kz. 1: Een vliegende Cupido, in de rechterhand een boog, in de linker een pijl.

Daaronder hetzelfde vers als op de kz. van Type I:

Wie door onbevleete min,
Treedt den huwlykstempel in
Ziet Gods gunst als heldre stralen
Ryk van zegen nederdalen.
Wie dus in den echt vergaert
Heeft een Hemel op der aerdt.

Onderaan rust een medaillon, gesloten door twee brandende harten, op een gekruiste palm- en olijftak.

Van dit type is nog maar één exemplaar bekend met gecombineerde algemene voor- en keerzijde, en wel een gouden penning zonder namen. Op de voorzijde staat in de afsnede het jaartal 1744, waarbij de laatste twee cijfers ingestempeld zijn. Ook op deze penning, die zoveel eerder gedateerd is dan de enige andere bekende penning van dit type, d.w.z. met alleen een algemene voorzijde, is al duidelijk te zien dat de voorzijdestempel roestplekken had, hoewel deze in 1744 minder opvallend waren dan in 1765.

Ook van andere algemene typen van penningen op huwelijken en gouden en zilveren bruiloften zijn intussen exemplaren met nieuwe namen en data tevoorschijn gekomen. Sommige penningen, die eerst alleen uit de literatuur bekend waren, konden nu bij verzamelaars bestudeerd worden, zodat vastgesteld kon worden van welke stempels zij geslagen waren. Nieuwe stempels zijn niet aan het licht gekomen. Wel heeft Johan George in 1771 blijkbaar op de eerste voorzijdestempel van Type IV de eerste letter van de signatuur, de M. van Martinus, weggepolijst of uit de stempel verwijderd. Op een andere penning uit datzelfde jaar (Visser-Volger) en op een penning uit 1783 (Titsingh-de Coup), die van dezelfde voorzijdestempels zijn geslagen, is de M niet verwijderd. De variant zonder M wordt hieronder aangeduid als V_{1a}.

TYPE IV.

V ₁ , K ₁	9-4-1752	Dietrich Smid en Johanna Capelle	H. Jungk, die Bremischen Münzen, p. 364, 14
V _{1a} , K ₂	15-5-1771	Roeloff Brouwer en Sara Clementa van de Riviere	Part. Verzameling
		Onafgewerkte kz.stempel	
V ₁ , K ₁	17-4-1801	Cornelis Westerwoudt en Maria van der Poel	Part. Verzameling

Namen en data die eerst op deze penning op vz. en kz. stonden, zijn afgepolijst en daarna door de bovenstaande vervangen. Hier is dus een oude penning, geslagen van de eerste stempels, opnieuw gebruikt.

TYPE VI.

V ₁ , K ₁	10-6-1751	Arnoldus Coolhaas en Maria Pott	Part. Verzameling
V _? , K _?	9-3-1752	Pieter Hagen en Johanna Nissing	Cat. G. Theod. Bom 24/VI/1870, 2533
V _{1a} , K ₁	9-7-1762	Aimé Berthon en Ester Lombart	Part. Verzameling
V ₂ , K ₂	14-9-1791	Jan van Struyk en Anna Heemskerck	Part. Verzameling

TYPE VII.

V _? , K _?	27-1-1748	Pieter Claudoré en Apolonia de Waeyer	Alg. Ned. Familieblad X, 1893, p. 77 B
V _? , K _?	2-6-1775	Antony Frena en Alida Strandiger	Part. Verzameling

TYPE IX.

naar V ₂	19-5-1829	H. Pothoff en M. Tielemans	Part. Verzameling
---------------------	-----------	-------------------------------	-------------------

De voorzijde van deze penning is geheel gegraveerd naar het voorbeeld van de tweede voorzijdestempel van Type IX. De datum van het gouden huwelijk, die in de afsnede hoort te staan, ontbreekt, maar deze staat wel op de keerzijde, waarop een vers gegraveerd is.

Enkele stempels kunnen nu iets precieser gedateerd worden. K₂ van Type IV is vervaardigd tussen 1752 en 1757, en K₂ van Type VI tussen 1788 en 1791.

Veel dank ben ik verschuldigd aan Jhr. Mr. M.A. Beelaerts van Blokland en J.H. Born te Den Haag, en Ir. F.A. Nelemans te Wassenaar, die mij penningen in hun verzameling lieten bestuderen.

G. VAN DER MEER

SUMMARY.

Supplement to the catalogue of general family medals of different types, made by Martinus and Johan George Holtzhey, published in the *Jaarboek* 58/59 (1971/1972). No new dies have come to light, only new names and dates, on the basis of which some of the dies could be dated more precisely.

When the first article was published, only one specimen of Type III was known, with a general obverse combined with a plain reverse on which a text had been engraved. In the meantime the general reverse belonging to this obverse has turned up and is described here. It confirms the opinion expressed in the first article that this type was originally intended to commemorate weddings, but was later on also used for silver weddings.

De oudste Amsterdamse gildepenningen en hun vervaardiger. Wanneer men de gildepenningen eens niet alfabetisch naar gilde, maar chronologisch rangschikt dan blijken in Amsterdam tot de oudste penningen te behoren, die van:

1. Het makelaarsgilde 1612 Dirks VI, 66 (Pl. XXIII, 1)
2. Het waagdragersgilde 1618 Dirks XVI, 172¹
3. Het slepersgilde 1619 Dirks XII, 129 (Pl. XXIII, 4)

Zij leggen, in hun uitvoering, een grote overeenkomst aan den dag. Alle drie hebben aan de ene zijde het gekroonde wapen van Amsterdam in een palmkrans, aan de andere zijde resp. een gezicht op de koopmansbeurs, het waaggebouw en een sleper met paard en sleep. Alle drie dragen ook het jaartal, resp. 1612, 1618 en 1619.

Slechts van één van deze drie gilden, nl. van het makelaarsgilde, is voldoende archief bewaard om ons iets omtrent de vervaardiger van deze penningen mede te delen. In het rekeningenboek¹ vinden we op 17 November 1612 de volgende post:

„den Koperslager Hans Rogiers voor 400 koperen teyckenpenn ofte gildepenningen mitsgaders voor zekers kopere doosken etc *f* 53 — 12 —”

Hans Rogiers blijkt op 11 Sept. 1598 burger van Amsterdam geworden te zijn als „coperwercker uyt Vlaanderen”. Op 3 April 1619 ondertrouwt hij als weduwnaar van Margaretha Kempemers met Maria van den Ende van der Veer oud 30 jaren. Hij blijkt dan afkomstig te zijn uit Harelbeecke in Vlaanderen en geelgieter te zijn op de Nieuwendijk; daar woonde hij nog in 1631, blijkens een vermelding in het kohier van de 200e penning. Aangezien het hoogste, mij bekende nummer van deze penning 373 is³ zullen er niet veel meer dan 400 aangemaakt zijn. Men kon tenslotte ook het nummer verwijderen en door een ander vervangen. Er zijn enkele zilveren exemplaren bekend zonder nummer.

De uitvoering van de waagdragerspenning van 1618 is zo gelijk aan die van de makelaars, dat we die, al is het in het archief niet te bewijzen, gevoegelijk ook aan Rogiers toe kunnen schrijven, evenals die van de slepers uit 1619. Of de penningen van de waagdragers met op de keerzijde de namen der vemen ook uit 1618 dateren is niet meer na te gaan.⁴ Het zou misschien kunnen blijken uit de

oprichtingsdata der verschillende vemen. De tekening van de Waag is gelijk aan die van 1618 en niet aan die van de nieuwe editie uit 1646.⁵

De makelaars en waagdragers hadden nummers op de penningen, de slepers zijn de eersten in Amsterdam die naam en later tevens het jaartal op hun gildepenningen voeren. De slepers hebben bovendien nog een overmanspenning in blank metaal en dikker.⁶ Deze heeft een wat gewijzigde voorstelling en is minder nauwkeurig bewerkt. Hij zal uit later tijd stammen want we kennen hiervan slechts exemplaren uit het midden van de 18e eeuw, waaronder één in goud met oog.⁷ Uit nog later tijd dateert waarschijnlijk de grotere overmanspenning met op de ene zijde een toeslee, waarvan we slechts enkele exemplaren kennen o.a. uit 1777⁸. Boven de toeslee weer het ledige compartiment dat we ook al kennen van de penningen van 1619 en die van de makelaars van 1612 van Hans Rogiers. De voorstellingen zullen door de kopergietier ontleend zijn aan prenten uit die tijd. Inderdaad vinden we op een prent van Claes Jansz Visscher (1587-1660) uit 1612 de Waag terug (Pl. XXXIII, 3 en op een prent van Michiel Colijn uit 1609 de Koopmansbeurs (Pl. XXIII 2). Op deze prent, die vóór de bouw gemaakt is staat de toren aan de verkeerde kant. Aan welke prent de sleper ontleend is is moeilijk te zeggen, hij zal onderdeel van een prent uitgemaakt hebben, zoals ook op de prent van de Waag een sleperswagen voorkomt.

Mogen we nu verder gaan en ook de oudste penningen van het chirurgijns-gilde uit 1620⁹ en het turfdragersgilde (gedateerd stuk van 1620¹⁰) aan Rogiers toeschrijven? De archieven kunnen het ook hier niet bewijzen. De zijde met het gekroonde wapen van Amsterdam in een palmkrans bij het chirurgijns-gilde doet zeer verwant aan, de keerzijde met de dood aan het altaar zal weer aan een prent ontleend zijn. Ook deze penningen dragen jaartal en nummer.

D.A. WITTOP KONING

SUMMARY.

The oldest Amsterdam guild medals, dating from 1612, 1618 and 1619, can be shown to have been manufactured by the coppersmith Hans Rogiers. He derived his designs from engravings.

1. De mij bekende exemplaren zijn zo gesleten, dat een bruikbare foto niet gemaakt kon worden.
2. Gildearchief 1206.
3. O.N. Keuzenkamp-Roovers, De collectie gildepenningen in het Fries Museum, in JMP 45 (1958), no 178a.
4. J. Dirks, *De Noord-Nederlandsche gildepenningen*. Haarlem 1878, pl. X, 119.
5. Dirks X, 120.
6. Dirks IX, 103.

7. Keuzenkamp-Roovers no 244-246a; L. Minard van Hoorebeke, *Description de méreaux et jetons de présence etc. des gildes et corps de métiers* II, Gent 1878, no 65-66.
8. Dirks XII, 120.
9. D.A. Wittop Koning, De penningen van het chirurgijns-gilde te Amsterdam, in *JMP* 56/57 (1968/69), p. 132-134.
10. Dirks IX, 106.

De penningen van het Amsterdamse bierbeschooiersgilde Van de 54 Amsterdamse gilden zijn er 16 die geen eigen gildepenningen gehad hebben, of waarvan ons deze nog niet bekend zijn. Hiertoe behoort ook het bierbeschooiersgilde.

Bij een poging om te bewijzen dat de door Dirks¹ beschreven penningen van de wijnverlaters (Dirk V, 58 en XIII.32) inderdaad in Amsterdam thuis behoorden, bleek volgens het kohier van de Personele Quotisatie over het jaar 1742 dat Jan van Berge(n) toen bierbeschooier was wonende aan de bierkade en dat de weduwe van Sevenhoven eveneens bierbeschooier was. De wijnverlaters hadden in Amsterdam geen eigen gilde, maar waren met de kuipers verenigd in het kuipers- en wijnverlatersgilde. We hebben dus niet te doen met de penning van de wijnverlaters, maar met die van de bierbeschooiers, welk gilde in 1621 reeds een bos instelde. Een bierbeschooier was tussenpersoon tussen tappers en brouwers van ingevoerd bier, dus een groothandelaar. Zij waren volgens Mej. van Eeghen² gebonden aan bepaalde woonplaatsen, namelijk de oude en nieuwe bierkaai.

Dirks omschrijft de penning als volgt:

vz. een gekroond wijnvat of okshoofd in een bladerenkrans;

kz. in een lauwerkrans de naam.

Er zijn mij slechts twee gedateerde stukken bekend en wel uit 1687 en 1691. Wie de penningen gegraveerd heeft is niet bekend, aangezien de rekeningen niet bewaard zijn. De afmetingen zijn zeer verschillend, waarschijnlijk neemt het formaat geleidelijk aan af.

Mij zijn de volgende namen bekend: Ian van Bergen, Dirck Borst, Jan de doot, David Goetval, Willem Koenders, P. Lemmigh, Willem Losser, Pieter van der Meulen 1687, Ysaac van der Meulen, Johannes Perkin 1691, Huybert Poursoy, Willem van Sevenhoven, Wolf Friedrick Sipmagher, Jacob Barentsz Sluyter, Abr. Stout en P. de Wit.

D.A. WITTOP KONING

SUMMARY

A guild medal, wrongly attributed by J. Dirks (p. 76, Pl. V, no. 58) is proved to belong to the „bierbeschooiers” guild (wholesale dealers in beer).

1. Mr. J. Dirks, *De Noord-Nederlandsche gildepenningen*, Haarlem 1879
2. Dr I.H. van Eeghen, *Inventarissen der archieven van de gilden en van het brouwerscollege*, Amsterdam 1951

De penning van het Amsterdamse Spek- en Varkens slagersgilde en zijn vervaardiger. Dit gilde werd in 1751 opgericht en blijkt een exemplaar van de penning uit dat jaar (Dirks X.114) werden meteen gildepenningen aan de gildebroeders uitgereikt. Uit de rekeningen van het gilde blijkt (Gildearchief 1471) dat op 16 Februari 1752 betaald wordt:

„Aan Ludolph Cloppenburg voor het maaken van de gildepenninge *f* 34 — 16—” en op 25 februari van dat jaar:

„Aan Yzak Abrah voor het snijden¹ van de Penningen *f* 27—.—

Oorspronkelijk zullen er ruim 100 penningen geweest zijn, vanaf 1759 werd echter bijgemaakt hetgeen tot 1791 het geval is.

De vervaardiger Ludolph Cloppenburg werd op 24 Mei 1737 poorter van Amsterdam. Hij was geelgieter en afkomstig uit Groningen. In 1733 huwde hij (ondertr 21 sept.) met Johanna Leyer oud 30 jaren, dochter van Barent Jansz Leyer scheepstimmerman. Hij woonde toen in de Laurierstraat en was 26 jaar oud. Hij zal dus in 1707 in Groningen geboren zijn. Waar de voorstelling van de penning aan ontleend is of dat het eigen werk is is mij niet bekend.

D.A. WITTOP KONING

SUMMARY

An account-book in the Amsterdam guild archives shows that the medal of the pork-butchers guild was made by the brass-founder Ludolph Cloppenburg in 1751.

1. Gezien de tussentijd van 9 dagen tussen maken en snijden zal met het laatste het graveren van de namen bedoeld zijn.

1

2

4

3

De oudste Amsterdamse gildepenningen